

بررسی نگرش جوانان و والدین نسبت به جایگاه اجتماعی سالمندان در خانواده (خانواده‌های تهرانی سال ۱۳۹۵)

طاهره جعفری^۲، نسرين ملكي رودپشتي^۱

۱- عضو هیأت علمی و مدیر گروه مطالعات فرهنگی دانشکده علوم انسانی رفاه (تهران)

۲- دانش آموخته دانشکده علوم انسانی رفاه (تهران)

چکیده

مقاله حاضر باهدف بررسی تفاوت تغییرات نگرش جوانان و والدین آنان نسبت به جایگاه اجتماعی سالمندان در سطح شهر تهران انجام شده است. این پژوهش با بررسی نظریه‌های پژوهشی که در این رابطه انجام شده قصد دارد تفاوت نگرشی جوانان و والدین را بسنجد و به روش پیمایشی انجام شده و اطلاعات با ابزار پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شد. جامعه آماری پژوهش افراد بین ۱۸ تا ۷۵ سال در سطح مناطق ۲۲ گانه تهران بزرگ بوده است. با استفاده از فرمول کوکران و به شیوه نمونه‌گیری غیر احتمالی اتفاقی ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد و اطلاعات لازم برای پژوهش گردآوری شد و در پایان داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. پژوهش حاضر دارای سه متغیر منزلت سالمند، ویژگی سالمند و نیاز سالمندان به حمایت می‌باشد که رابطه جوانان و والدین با آنها سنجیده شده و سپس به مقایسه نتایج پرداخته شده است. بین نگرش جوانان و والدین نسبت به منزلت سالمندان در جامعه تفاوت وجود دارد و والدین منزلت بالاتری برای سالمندان قایل هستند. بین نگرش جوانان و والدین نسبت به ویژگی سالمندان در جامعه تفاوت وجود دارد و والدین ویژگی‌های سالمندان را مثبت‌تر گزارش کرده‌اند. بین نگرش جوانان و والدین نسبت به نیاز سالمندان به حمایت خانواده در جامعه تفاوت وجود دارد و والدین معتقدند سالمندان به حمایت بیشتری در خانواده نیاز دارند.

واژگان کلیدی: نگرش، جوانان، والدین، سالمندان، حمایت خانواده، منزلت

۱- مقدمه و بیان مسأله

سالمندی واقعیتی بیولوژیک است که در تمام طول تاریخ وجود داشته و در سالهای اخیر همراه با علم "پیری درمانی" در علم دیگری به نام "سالمندشناسی" فرایند پیری به طور کلی مورد بررسی قرار گرفته است. (سیفی و زینالی، ۱۳۸۶) در عصر حاضر به دلیل افزایش امید به زندگی و کاهش میزان باروری در دنیا، سالمندی به یک پدیده جهانی تبدیل شده است. براساس آمارهای سازمان جهانی بهداشت در سال ۲۰۰۰ حدود ۶۰۰ میلیون سالمند در جهان وجود داشت که در سال ۲۰۲۵ به ۱/۲ میلیارد نفر و در سال ۲۰۵۰ به ۲ میلیارد نفر خواهد رسید. بر این اساس سالمندان، سریع‌ترین نرخ رشد جمعیت را در بین گروه‌های مختلف سنی دارند. (ثناگو؛ بازار؛ چهره‌گشا؛ فرنچیک؛ نوروزی؛ پاکروان‌فر؛ آسایش؛ جویباری، ۱۳۹۰) در ایران براساس اعلام سازمان ملل متحد در حال حاضر حدود ۵/۴ تا ۷/۸ درصد جمعیت را سالمندان تشکیل می‌دهند که این ارقام در سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۵۰ به ترتیب به ۱۰/۵ و ۲۱/۷ درصد افزایش پیدا خواهد کرد. (همان منبع)

جامعه ایران طی دهه‌های اخیر به طور گسترده‌ای بسوی شکل‌گیری جامعه شهری تحول یافته است. همچنین "خانواده ایرانی" نیز همسو و همزمان با شهری شدن در حال دگرگونی همه جانبه بوده است ولی مسأله خانواده در جامعه ایران تنها با شهری شدن قابل تبیین نیست. خانواده امروز با مجموعه وسیعی از عوامل مانند فناوری‌ها، جهانی شدن، گسترش آموزش و آموزش عالی، فراغتی شدن جامعه، رسانه‌های شدن، زنانه شدن، مصرفی شدن، دموکراتیک شدن، شبکه‌ای شدن، مجازی شدن، زیبایی شناسانه شدن و دیگر فرایندهای عمومی تحول فرهنگ ارتباط دارد. البته می‌توان تمام این عوامل را نیز به نوعی بخشی از ویژگی‌های جامعه شهری امروزی دانست. جامعه ایران نیز مانند جوامع دیگر از فرایندهای مذکور تأثیر پذیرفته است. این تأثیرات را در شهر تهران بیش از تمام شهرهای دیگر ایران می‌توان مشاهده کرد. (فاضلی، علینقیان، ۱۳۹۱)

جوامع مختلف دارای ارزش‌های مختلفی هستند و وجه تمایز جوامع از یکدیگر همین ارزش‌ها، نگرش‌های مردم است. ارزش‌های کشور ما نیز آمیخته‌ای از ارزش‌های سنتی ایرانی و ارزش‌های اسلامی است. نگرش در خصوص جایگاه سالمندان نیز با توجه به سنتی و مذهبی بودن فرهنگ خانواده‌های ایرانی حائز اهمیت است. شکل‌گیری ارزش‌ها و و هنجارها به عوامل مختلفی بستگی دارد. مطالعاتی در خصوص عوامل تاثیرگذار در این خانواده‌ها انجام شده است، رشد سریع تکنولوژی و فناوری‌های امروزی، گسترش روحیه فردگرایی، تحصیلات، ساختار خانواده و پایگاه اقتصادی (محدودیت مکان زندگی) اجتماعی، اعتماد اجتماعی، تعامل اجتماعی، ارزش‌های مذهبی و پایبندی‌های مذهبی را می‌توان نام برد (پاشا، صفرزاده، مشاک، ۱۳۸۶).

موضوع پژوهش حاضر «مطالعه نگرش جوانان و والدین نسبت به جایگاه اجتماعی سالمندان در خانواده» است. سوال آغازین این بوده است که "جوانان و والدین نسبت به جایگاه اجتماعی سالمندان چه نگرشی دارند؟".

۲- سوال‌های پژوهش

- ۱- جوانان نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟
- ۲- جوانان نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟
- ۳- جوانان نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده چه نگرشی دارند؟
- ۴- والدین نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟
- ۵- والدین نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده. چه نگرشی دارند؟
- ۶- والدین نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده. چه نگرشی دارند؟
- ۷- نگرش جوانان و سالمندان نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده چه تفاوتی دارد؟
- ۸- نگرش جوانان و سالمندان نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده چه تفاوتی دارد؟
- ۹- نگرش جوانان و سالمندان نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده چه تفاوتی دارد؟

۳- مفاهیم کلیدی پژوهش

نگرش: جی. دبلیو. آلپورت^۱ در تعریف نگرش می‌نویسد: «حالتی ذهنی یا عصبی، حاکی از تمایل، که از طریق تجربه سازمان یافته بر پاسخ‌های فرد به تمامی موضوعات و موقعیت‌هایی که با آن در ارتباط است، تأثیری جهت‌دار یا پویا دارد.» (اتوکلاین، ۱۳۶۸)

سالمند^۲: سالمند در واژه‌نامه به معنی پیر، سالخورده، شیخ، مرشد، پیشوا، سالدیده، کهنسال و بزرگسال آورده شده است. تعریف سالمند از یک سو متناسب با سن بازنشستگی و از سوی دیگر در ارتباط با وضعیت عمومی سلامت جسمی و روانی مطرح می‌شود. (مثنوی، ۲۰۰۰)

سالمندی: سالمندی بنا به تعریف سازمان بهداشت جهانی، عبور از مرز ۶۰ سالگی است و برای تمام افرادی که از حوادث و اتفاقات زندگی جان سالم بدر می‌برند و جوانی و میانسالی را پشت سر گذارده‌اند این دوران تحقق پیدا می‌کند. بنابراین، آنچه که امروزه به عنوان سالمندی یا پیری می‌شناسیم ساخته و پرداخته دوره معاصر نیست؛ به این معنا که در گذشته تعریف سالمندی بر مبنای سن مطلق نبود بلکه عواملی چون تغییر شکل ظاهری و توانایی‌های جسمانی که لزوماً سن خاصی را مبنای قرار نمی‌داد، معیار سالمندی شناخته می‌شد ولی امروزه برای سالمندی تعریف مشخصی وجود دارد: "سنی که در آن اکثر مردم از کار بازنشسته می‌شوند و از انواع خاصی از مزایای رفاهی مانند حقوق بازنشستگی برخوردار می‌گردند." (احمدی و بهشتی، ۱۳۸۶)

جایگاه اجتماعی: مقام و موضعی است که یک فرد در یک جامعه و در زمانی معین اشغال می‌کند. (بیرو^۳، ۱۳۸۰) موقعیت اجتماعی یکی از موضوعات و محورهای مورد توجه در ارزیابی پایگاه اجتماعی است. موقعیت اجتماعی عبارت است از اعطای

1. Attitude
2. G. W. Bush. Allport
3. Elderly
4. Birro

مقامی در سلسله مراتب کیفی کل جامعه به هر فرد به استناد مجموع ارزیابی‌ها از هر یک از پایگاه‌هایی که احراز کرده و پاداش‌هایی که از هر یک از آن‌ها عایدش شده است. (کوزر، لوئیس، ۱۳۷۳)

۴- ادبیات نظری پژوهش

در بحث نگرش نسبت به سالمندان، آراء و دیدگاه‌های متنوع و زیادی از سوی متفکرین و اندیشمندان در حوزه‌های گوناگون از جمله؛ جامعه‌شناسی، روانشناسی، زیست‌شناسی، پزشکی ارائه گردیده است. که در پژوهش حاضر، نظریات جامعه‌شناسی و خانواده که با موضوع تحقیق ارتباط نزدیک دارد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱- دیدگاه مبین اسلام و سالمندی

اسلام به سالمندان ارج می‌نهد و بسیار حرمت قائل است و به رعایت حقوق و احترام آنان سفارش کرده و به بهره‌گیری از تجارب و افکار پخته آنان تشویق می‌کند. خود "بزرگسالی" و "سن بالا" در فرهنگ دینی ما احترام دارد. این سخن پیامبر خدا(ص) است: "هرکس فضیلت و مقام یک بزرگ را به خاطر سن و سالش بشناسد و او را مورد احترام قرار دهد، خدای متعال او را از هراس و نگرانی روز قیامت ایمن می‌دارد".

این سخن را نیز از حضرت علی (ع) به یاد داشته باشیم که فرمود: "دانشمندان را به خاطر علمش و بزرگسال را به خاطر سن او، باید احترام کرد". رسول خدا (ص) فرمود: "برکت و خیر ماندگار، همراه بزرگترهای شماست. در سخن دیگر فرمود پیرمرد در میان خانواده‌اش همچون یک پیامبر در میان امتش است". در فرهنگ اسلامی، خانواده، کانون خوشبختی، آرامش، غم‌زدایی و تغذیه عاطفی انسان‌هاست. سالمندان، ستون‌های استوار خانواده‌ها هستند و پایدار ماندن و آفت‌زدایی از خانواده وابسته به پاس داشتن حقوق و حرمت آنان است. (پیامی شبستری، ۱۳۸۵)

۴-۲- جایگاه خانواده در ساخت اجتماعی و تاریخی جامعه ایران

به نظر می‌رسد، ویژگی‌های مدرن در فضای اجتماعی و فرهنگی شهر تهران نوع جدیدی از بینش و به موازات آن سبک زندگی را در افراد به وجود آورده که بر نوع خاصی از مدرنیته بومی استوار است. مارشال برمن^۲ در کتاب تجربه مدرنیته، هدف مدرنیسم را خالی کردن جامعه از همه گروه‌ها و پیوندها می‌داند تا فرد و جهانی نوین را خلق کند؛ گروه‌ها و پیوندهایی که در عرصه سنت حکمفرمایی می‌کردند. (فرهادپور، ۱۳۸۳) بنابراین، اگر مدرنیته را پروژه جهانی جستجوی دائمی عقلانیت، خودمختاری سیاسی و حاکمیت فرد بدانیم که انسان مدرن آن را هر روز تجربه می‌کند، جامعه ایران و به خصوص فضای شهری تهران نیز از این تجربه مستثنی نیست. (فاضلی، علینقیان، ۱۳۹۱)

۴-۳- خانواده، سازه اجتماعی برای سالمندان

خانواده از جمله موضوعات کلاسیک و قدیم در علوم اجتماعی است. از اینرو دیدگاه‌های نظری مختلف علوم اجتماعی شامل کارکردگرا، ساختارگرا، کنش متقابل نمادی، تضادگرا، مارکسیسم و فمینیسم برای توصیف و تحلیل خانواده اعمال شده است، که با توجه به دیدگاه‌های نظری فوق به نظر می‌رسد، خانواده نوعی «سازه اجتماعی» است که در فرایند زندگی روزمره افراد و گفتگوهای شان در زمینه خانواده معنای آن شکل می‌گیرد. (فاضلی و علینقیان، ۱۳۹۱)

دیوید چپل نیز در کتاب «خانواده در دنیای معاصر» شرح می‌دهد: «برای تعریف خانواده نباید از زندگی روزمره خود فاصله بگیریم. خانواده چیزی است که مردم در تعاملات روزمره و مستمر اجتماعی خود آن را مدام تعریف می‌کنند. تعریفی که هم شامل کنش‌گران در زندگی روزمره است و هم تعریف اندیشمندان علوم اجتماعی در مباحث مرتبط با زندگی خانوادگی را در بر می‌گیرد. (چپل، ۱۳۸۸)

۴-۴- ارزش‌های مشترک خانواده کلانشهری پسامدرن تهران

تهران به عنوان یک کلانشهر، الگوهای پیشین خانواده را بر هم زده و الگوهای جدیدی تولید می‌کند که به شدت تحت تأثیر فرایندهای پست مدرن قرار دارد. الگوهایی که اگرچه جهانی هستند اما به واسطه‌ی تلفیق پیچیده‌ای از ظرفیتهای این کلانشهر در آن قرار می‌گیرد (مانند ایرانی بودن، آسیایی بودن، مسلمان بودن، جهان‌سومی بودن و...) خاص بودگی خود را داراست. (فاضلی، علینقیان، ۱۳۹۱)

در اینجا باید به این نکته توجه نمود که، خانواده در تهران به مثابه فضایی است که به سوی خلق نوعی جامعه پسامدرن ایرانی حرکت می‌کند. روندی که نتیجه آن شکل‌گیری گونه‌های نوین خانواده تهرانی است. اگرچه ممکن است بعضی از این اشکال، گونه‌های همه‌گیری نباشند و شیوع آن در تهران سالها به طول بیانجامد اما داده‌های تجربی تحقیقات پیشین از وجود آنها در کلانشهر تهران خبر می‌دهند. لذا به نظر می‌رسد؛ اگرچه تفاوت‌هایی بین ساکنان مناطق گوناگون تهران (بویژه مناطق شمالی و جنوبی) وجود دارد اما این تفاوت‌ها چندان بزرگ و حائز اهمیت نیستند. تازه‌ترین اطلاعات موجود نیز بیانگر این واقعیت است. منصوره آزاده در تحقیقی با عنوان «چگونگی جدایی‌گزینی سکونتی در شهر تهران» رابطه بین گروه‌بندی‌های اجتماعی و گروبنندی فضایی و همچنین رابطه بین نابرابری‌های اجتماعی در ابعاد مادی، منزلتی، و قدرت با جدایی‌گزینی فضایی در شهر تهران را بررسی می‌کند. آزاده از طریق بررسی پیمایشی در بین ۷۰۵ نمونه از کل مناطق تهران و در نظر گرفتن میزان سرمایه مادی، منزلتی، سازمانی و فرهنگی به این نتیجه‌گیری می‌رسد که «نمی‌توان مرز دقیق بین مناطق به لحاظ پایگاه اجتماعی خانواده‌ها ترسیم کرد. هر چند خانواده‌های ناهمگن در هر منطقه با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده اندک می‌باشد. همچنین وجود اقشار میانی در محدوده میانی شهر نیز ایده قطبی شدن را مورد سوال قرار می‌دهد». (آزاد ارمکی، ۱۳۷۹)

همچنین آنچه به صورت مشترک در خانواده کلانشهری پسامدرن تهران می‌توان شاهد بود، توسعه ارزش‌های فردی و فردگرایی است. منظور از فردگرایی این است که افراد بجای اولویت دادن به خواست‌ها و علایق جمعی، سنتی و خانوادگی به ارزشها و خواست‌های فردی خود اولویت می‌دهند. در فردگرایی همه قوانین و احکام جمعی بر حسب احکام فردی (انگیزه، قدرت، اعتقاد، قابلیت‌های فردی و...) توصیف می‌شوند (میرزایی، ۱۳۸۵)

۴-۵- شبکه اجتماعی خویشاوندی و خانواده‌های بدون سالمند

ارتباطات میان اعضای خانواده در زندگی فضای شهری مدرن تحت تأثیر دغدغه‌های روزافزون همچون؛ ساعات کار طولانی، گرانی و زیادی هزینه‌ها در کلانشهر، ترافیک و مسیرهای پرتردد در آنجا و نیز گسترش وسایل ارتباطاتی مانند تلفن، موبایل، نامه‌های الکترونیکی و... می‌باشد و این عوامل ارتباط میان اعضای خانواده را به شدت تحت‌الشعاع خود قرار داده و از دید و بازدیدهای خانوادگی کاسته است. بنابراین در خانواده تهرانی رابطه با خویشاوندان در حال کاهش بوده اما هم‌چنان مهم‌ترین نوع پیوند در جامعه شهری ایران و حتی تهران، خانواده می‌باشد. این بدین معنی است که خویشاوندی به عنوان یک شبکه اجتماعی هنوز قدرتمند است، اگر چه از میزان حمایت‌کنندگی آن کاسته شده است، اما در بیشتر ابعاد و موارد هیچ جایگزینی برای مناسبات خویشاوندی ایجاد نشده است. (علی احمدی، ۱۳۸۹)

مهمترین جنبه کاهش روابط خویشاوندی شاید کاهش روابط با پدر و مادر در طی سالهای پیری و کهنسالی باشد چراکه این مسئله منجر به شکل‌گیری شکل جدیدی از خانواده شده و آن عبارت است از خانواده‌های بدون سالمند. خانواده‌هایی که ارتباط خود را با سالمندان نزدیک به حداقل رسانده و آنها را به مرکز نگه‌داری از سالمندان سپرده و یا مکانی مستقل را برای آنها در نظر گرفته که سالمند در آنجا به تنهایی زندگی می‌کند که در این صورت نیز نگه‌داری از او معمولاً به شخصی خارج از خانواده مانند پرستار سپرده می‌شود: ۴ درصد از شهروندان تهرانی اعلام کرده‌اند که در بین بستگان آنها خانواده‌ای وجود دارد که یکی از اعضای سالخورده را به خانه سالمندان سپرده باشد. (همان)

شاید یکی از مهمترین دلایل شکل‌گیری خانواده‌های بدون سالمند، تغییر در شیوه اجتماعی شدن نسل جدید، تخصصی شدن امور و سپردن آموزش به نهادهای اجتماعی دیگر و نیز تحول در ارزش پیرسالاری باشد. تحقیقات نشان می‌دهد که خانواده‌ها در تهران کارکردهای اصلی خانواده را به سازمان‌های دیگر می‌سپردند اما هنوز هم خانواده‌ها قادر به کمر راست کردن زیر بار وظایف سنگین خود نیستند. مهمترین این سازمانها عبارتند از سرای سالمندان، مهد کودکها، شرکتهای خدماتی امور منازل و اغذیه‌فروشی‌ها. (همان)

این عوامل باعث می شود که نسل جدید بدون نیاز به نظارت کهنسالان و مستقل از آنها در نهادهای تخصصی اجتماعی شوند. البته تعدادی از متخصصان نیز معتقدند که خانواده بدون سالمند نتیجه تغییر ارزشها بوده و نسل جدید ارزش سابق را برای والدین خود قایل نیست: "احترام به والدین از سوی فرزندان کاهش چشمگیری یافته است و این امر شاید حاکی از فاصله ارزشی، نگرشی و توقعات و انتظارات فرزندان از مادران و پدران خود باشد و می تواند ارزشهای خانوادگی حاکم را دچار تزلزل و بی ثباتی نماید، بنیان خانواده سنتی را از بین ببرد و نسل جدید را نسبت به نسل قدیم بی تفاوت و بی نیاز گرداند. (صدیق، ۱۳۸۲)

عده ای از صاحب نظران نیز سپردن امور مربوط به سالمندان به نهادهای دیگر و یا شکل گیری خانواده های بدون سالمند را امری سراسر منفی تلقی نکرده بلکه آن را دارای کارکردهای مثبت هم می بینند: "زندگی در چارچوب یک خانواده گسترده - که امروزه در بسیاری از نقاط رو به فراموشی است - علی رغم داشتن بعضی از امتیازات، ممکن است زمینه ای برای تنش ها و کشمکش ها بین نسلها و تهدید بالقوه یا بالفعل برای استقلال خانواده های نوپا تلقی شود، روابط بین نسلها را تحت الشعاع خود قرار دهد و شکل گیری خانواده های هسته ای را به تعویق اندازد. برای حفظ استقلال خانواده ها و رفع مشکل برخورد نسلها، راه حل ها و تدابیری اندیشیده شده که ایجاد خانه سالمندان یکی از آنهاست. تمدن جدید با فراهم آوردن امکانات و فرصت هایی تازه نظیر خانه سالمندان دست نسل جوان را در همزیستی، جدازستی یا سپردن والدین خود به خانه سالمندان تا حدودی باز گذاشته است. هر چند که این شیوه به عنوان راه حل مشکل مراقبت از پیران و تأمین سکونت گاهی مناسب برای آنان همواره با موفقیت روبه رو نبوده و نارسایی ها و مشکلاتی نیز در این مورد گزارش شده است". (ارزشها و نگرشهای ایرانیان، ۱۳۸۲)

۴-۶- تغییر نگرش حمایتی از سالمندان

فرایندهای دوگانه صنعتی شدن و شهرنشینی موجبات انقطاع بسیاری از روابط سنتی، اقتصاد، اجتماعی، خانوادگی و جغرافیایی را فراهم آورده است. تأثیر بر سالمندی جمعیت خود در اغلب جوامع صنعتی به چشم می خورد. این بدان معناست که طلیعه صنعتی شدن، بسیاری از ارزشها و روابط سنتی را تغییر داده است. صنعتی شدن موجبات تغییر در روابط عاطفی را نیز فراهم آورده است؛ به نحوی که در آن سالمندان در دوره سنین بالای عمر خود، مجبورند یا تنها زندگی کنند، و یا اینکه از مراکز نگهداری از سالمندان به نحوی استفاده نمایند. بنابراین، توسعه صنعتی این گونه آثار اجتماعی، فرهنگی و عاطفی را نیز برای سالمندان به دنبال می آورد. ضمناً در این حرکت حمایت های خانوادگی کاهش یافته، تعداد فرزندان کمتر شده، نسبت طلاق افزایش یافته است و... "جامعه رفاه" ناشی از صنعتی شدن و توسعه صنعتی سبب شده است تا جمعیت جوان و سالمند در جوامع اروپایی بیش از سایر اقشار مورد توجه قرار گیرند. (شیخی، ۱۳۸۹)

وفق نظر مدرنیته سالمندانی که در شهرهای جدید ساکن هستند از منزلت کمتری برخوردارند. در جوامع معاصر که از نظر فناوری بسیار پیشرفته شده اند، تغییرات سریع تر اتفاق افتاده است. انباشتگی و تجربه و دانش پیران عاملی برای ارزشمند بودن و مهم جلوه دادن آنها محسوب نمی شود. چه بسا دانستنی های آنها چیزی کهنه و از مد افتاده تلقی می شود و ممکن است میزان دانایی های آنها از نظر فرزندان و نوادگان کمتر نیز باشد. در جوامع صنعتی تجارت یک نسل ارتباط و فایده کمی برای نسل بعد دارد. در نتیجه این جوانها هستند که آداب و رسوم جدید را به کودکان انتقال می دهند نه پدران و مادران و اجدادشان که اکنون از اهمیت و امکانات کمتری برخوردار می باشند. امروزه در کشورهای صنعتی سالمندان به این واقعیت رسیده اند که نمی توانند در کارهای مهم جامعه و خانواده نقش موثری داشته باشند. در نتیجه مسائل و مشکلات روانی و اجتماعی برای آنها بوجود می آید. (هولاکویی، ۱۳۵۶)

افزایش جمعیت سالمند در جهان مخصوصاً ایران به همراه مدرن شدن جوامع و گسترش خانواده های هسته ای اتفاق افتاده با وجودی که گسترش تکنولوژی شهرنشینی، در نحوه زندگی تغییراتی را به وجود آورده است. مسائل مختلف سالمندی مثل شیوع بیماری های مزمن، اختلال در سلامت سالمندان، وابستگی سالمندان و نیاز به مراقبت و نگهداری از سالمندان از سوی خانواده را بیشتر می طلبد، سالمندان مراقبت و حمایت خانواده را نیاز دارند. (کوششی، ۱۳۸۷)

فرد سالمند با جایگزین کردن فعالیت های جدید متناسب با سن به جای فعالیت های گذشته می تواند خلاء بازنشستگی را پر کند. اشتغال به کارهایی مثل کشاورزی در باغچه و باغ، نویسندگی، پرداختن به صنایع دستی و کارهای هنری حتی کمک به نگهداری از نوه ها می تواند احساس مفید بودن را در فرد زنده نماید. تغذیه مناسب در دوران سالمندی تأثیر به سزایی در وضعیت روحی-روانی و جسمی فرد دارد. (میرلاشاری، ۱۳۸۱)

۴-۷- تکریم سالمندان

مینو پیامی شبستری، در مقدمه تحقیقی که درباره نحوه استفاده و رضامندی سالمندان فعال از تلویزیون انجام داده به مسئله تکریم سالمندان اشاره کرده است. از نظر وی: "روز نهم مهر ماه، در هر سال به عنوان روز سالمندی نامگذاری شده است تا گامی در راستای تکریم این پدران و مادران برداشته شود. دوران سالمندی همانند دوران کودکی یا جوانی، یکی از مراحل زندگی است، با این تفاوت که دوران کودکی و جوانی سرشار از انرژی و تلاش است، ولی دوران سالمندی، با تحلیل قوا و کاهش میزان فعالیت‌های فیزیکی همراه است. (پیامی شبستری، ۱۳۸۵)

۴-۸- حمایت اجتماعی و سلامت روانی دوران سالمندی

حمایت اجتماعی برای دوران سالمندی نکته قوتی است تا افراد سالمند به زندگی امیدوار و افرادی که در آینده وارد این حیطه خواهند شد نیز بدور از دغدغه‌های ذهنی، روحی و دغدغه عدم حمایت، این دوران را بپذیرند و با آن سازگاری نمایند. این رویکرد است که، رات هوس^۱ معتقد است که حمایت اجتماعی اثرات نامطلوب فشار روانی را از چهار طریق تعدیل و تضعیف می‌کند:

- ۱- توجه عاطفی: شامل گوش دادن به مشکلات افراد و ابراز احساسات همدلی، مراقبت، فهم و قوت قلب دادن.
- ۲- یاری رسانی: یعنی ارائه حمایت و یاری که به رفتار انطباقی می‌انجامد.
- ۳- اطلاعات: ارائه راهنمایی و توصیه جهت افزایش توانایی مقابله‌ای افراد.
- ۴- ارزیابی: ارائه پسخوراند از سوی دیگران در زمینه کیفیت عملکرد منجر به تصحیح عملکرد.

لیو معتقد است حمایت اجتماعی اثرات رویدادهای استرس‌زا را تعدیل می‌کند و به تجربه عواطف مثبت می‌انجامد. حمایت اجتماعی با شادکامی و سلامت روانی رابطه مثبت دارد. (مقصودنیا، ۱۳۸۵) طبق استدلال نظریه مبادله روابط و عمل متقابل اجتماعی میان افراد وقتی به گونه‌ای کامل مطرح می‌شود که تمامی شرکت‌کنندگان در آن احساس کنند که از روابط میان خود سود می‌برند افراد و گروه‌ها نه تنها از پاداش‌های مادی سود می‌برند بلکه آنان از عشق و علاقه، تأیید، احترام و سایر پاداش‌های غیرمادی نیز بهره‌مند می‌شوند. نتیجه‌ای که حاصل می‌شود این است که آنهایی که نمی‌توانند تبادل کاملی در این رابطه داشته باشند خویشتن را از نظر اقتصادی و اجتماعی در موقعیتی نارضا احساس خواهند کرد افراد در خانواده در جست و جوی رابطه طولانی مدت هستند تا در نهایت در این رابطه مستمر سود و زیان آنها با یکدیگر برابر شود. (قریب، ۱۳۹۳) و در این جریان سالمندان متضرر هستند.

۵- پیشینه پژوهش

در مقاله "آن بوکمن^۲ و دلیا کیمبرل^۳" تحت عنوان "خانواده‌ها و مراقبت از سالمند در قرن ۲۱" این نکته اشاره گردیده است که در قرن جدید همراه با تغییرات در ازدیاد شمار سالمندان، شاهد مناقشه اعضای خانواده برای مراقبت از سالمندان خواهیم بود. تغییرات جمعیتی، تعویق ازدواج و کم شدن اولاد، با کم شدن تعداد اعضای خانواده و تغییراتی که در ترکیب و ساختار خانواده پیش آمده، این مناقشه را پیچیده‌تر می‌کند. با افزایش طول عمر سالمندان، نه تنها سالهای مراقبت از بچه‌ها افزایش یافته، بلکه ممکن است لازم باشد که نوه‌های سالمند هم مجبور به مراقبت از آنان شوند. از آنجایی که زوج‌هایی که ازدواج کرده‌اند ممکن است ۴ والد داشته باشند که به نظر می‌رسد برای کمک دادن به آنان وقت بیشتری نسبت به فرزندان نیاز دارند. به طور خلاصه، مراقبت از سالمندان در ایالات متحده وظیفه‌ای مطالبه شده است در عین حالی که مراقبت‌دهندگان به خصوص آن ۶۰ درصد مراقبت‌کنندگان خانوادگی که شاغل هم هستند رفته رفته به نظرشان اینکه به تنهایی از عهده این مسئله برآیند، سخت‌تر به نظر می‌رسد. (بوکمن، کیمبرل، ۲۰۱۱) (قریب، ۱۳۹۳)

مطالعه‌ای با نام "مشارکت در خانواده" توسط الیزابت بات^۴ انجام شده که در آن از مصاحبه عمیق با خانواده‌ها استفاده شده است و توانست دو الگوی تقسیم نقش را در خانواده‌ها ارائه دهد. یکی اینکه اول زن و مرد در قالب سنتی به زندگی مشترک ادامه

1 Rat House
2 Ann Bookman
3 Delia Kimbrel
4 Alizabet But

می‌دهند. یعنی یک تقسیم نقش مشخص و دقیق که از ابتدای زندگی زن و مرد آن را پذیرفته و از ورود به محدوده یکدیگر پرهیز می‌کنند و دوم اینکه نقش‌ها به صورت مشترک از سوی زن و مرد ایفا می‌گردد. یعنی زن و مرد در مواقع لازم پذیرای نقش‌های یکدیگر خواهند بود. مثل مراقبت از کودک توسط مرد یا کار کردن زن در خارج از منزل و چنین نتیجه می‌گیرد که مشارکت در نقش‌ها نه تنها باعث اغتشاش در امور خانواده نمی‌شود، بلکه به انسجام واقعی خانواده بیشتر کمک کرده و باعث تصمیم‌گیری بهتر در خانواده مبتنی بر اصل مشورت می‌گردد. (نقل از صادقی پور ۱۳۹۲) (قریب، ۱۳۹۳)

از موسسه سالمندی دانشگاه آکسفورد پیمایشی در ۱۰ کشور در سال ۲۰۰۷ انجام شده است. که روی ۹۰۰۰ نفر در سنین ۴۰ تا ۷۹ سال با تکنیک مصاحبه انجام شده و نتایج جالبی به دست داده است. افراد سالمند نقطه اتکا در جوامع ما هستند که میلیون‌ها ساعت و دلار برای جامعه کار بی‌مزد انجام می‌دهند. سالمندان محور خانواده‌ها هستند که حمایت مالی و عملی ارائه شده توسط آنان نسبت به دوستان و خانواده، به مراتب بیش از دریافت از جانب خانواده است. نسبت تأمین حمایت مالی از سوی نسل‌های سنی سالمندان به مراتب بیشتر از دریافت حمایت مالی است. حتی در نسل‌های مسن‌تر نیز، سالمندان حمایت مالی دریافتی‌شان به مراتب کمتر از آن چه دریافت می‌کنند، می‌باشد. البته در هنگ کنگ چنین نیست. در این پیمایش ۷ سوال به نام شاخص کنترل وجود دارد که از صفر تا یک (بدون هیچ کنترل تا حداکثر کنترل) آمده، به طرز جالبی در اقتصاد کشورهای آسیا، فقط در ژاپن و چین شاخص کنترل در این افراد بالاتر از نسل بالا فاصله بعد از بازنشستگی بین ۶۹-۶۰ سالگی است. کمتر از ۴۰ درصد تمام نسل‌های پیمایش آسیایی احساس می‌کنند که "زندگی پر از فرصت است". (لیون، هارپر، ۲۰۰۷) (قریب ۱۳۹۳). طاهره جعفری (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان "جایگاه اجتماعی سالمندان در خانواده با تأکید بر تلویزیون" که هدف اصلی بررسی منزلت سالمندان در خانواده و نقش تلویزیون در این منزلت بوده است. تحقیق به دو روش کمی و کیفی همزمان در خانواده‌های تهرانی و سالمندان خانواده‌ها و نیز ساکنان سرای سالمندان انجام شده است. بطور کلی ۴ جایگاه اجتماعی شامل جایگاه‌های: محوری، پیرامون، حاشیه‌ای و گمنام در خانواده‌های تهرانی برای سالمندان بازیابی شده است که سالمندان ساکن سرا از جایگاه محوری برخوردار نبوده و سالمندان ساکن خانه جایگاه گمنام را اشغال نکرده بودند. بیشترین تعداد سالمندان خانه مشمولان جایگاه پیرامونی و بیشترین ساکنان سرا از جایگاه حاشیه‌ای برخوردار بودند. نتایج بخش کیفی بیشتر مویده نقش برنامه‌های تلویزیون در کاهش منزلت سالمندان در خانواده بوده است.

مصطفی حیدرزاده (۱۳۸۳) در پژوهش خود با عنوان "بررسی دلایل تمایل خانواده‌ها برای سپردن والدین خود به آسایشگاه سالمندان در بین ساکنین منطقه ۴" فرضیه‌هایی را عنوان می‌کند که به نظر می‌رسد که بین جنس سالمند، وضعیت اقتصاد سالمند، ناراحتی جسمی سالمند، عدم استقلال سالمند در انجام کارهای شخصی، الگوی مسکن خانواده، اشتغال فرزندان آنان، سطح تحصیلات و قیّم و سپرده شدن یا آمدن سالمند به سرای سالمندان رابطه وجود دارد. اعتقادات سنتی و پرورش مذهبی معمولاً موجب عدم طرد سالمند از خانواده می‌شود. (حیدرزاده، ۱۳۸۳)

در پژوهش دیگری محمدرضا صوفی‌نژاد (۱۳۷۶) با عنوان "بررسی علل و عوامل موثر در آمدن سالمندان یا سپردن آنان به آسایشگاه سالمندان استان گیلان" بدنبال اهداف خود که عبارتند از: شناخت وضعیت اجتماعی، اقتصادی، اعتقادی و خانوادگی سالمندان در فرضیه‌های تحقیق خود به بررسی: رابطه بین جنسیت، وضعیت مالی، پایگاه اجتماعی سالمند، وضعیت فرزندان، نگرش مذهبی اعضای خانواده، نحوه مراقبت از سالمند، و سرگرمی‌های سالمند در خانواده، و نگرش فرزندان نسبت به والدین را با تأثیر آن بر متغیر وابسته (اقامت یا سپردن سالمند به آسایشگاه) مورد آزمون قرار داده است. نتایج حاکی است که زن بودن، بی‌سواد یا کم سواد، بی‌همسری، بی‌فرزندی، عدم تأمین مالی، بی‌مسکنی، نارضایتی از وضعیت محل سکونت، اختلاف اعضای خانواده، اعتقادات مذهبی ضعیف فرزندان در سپردن سالمند به آسایشگاه موثر است. (صوفی نژاد، ۱۳۷۶)

۶- چارچوب نظری پژوهش

به اعتبار یک نظریه، می‌توان در واقعیت، بررسی کرد. کار اصلی نظریه ساختن و پرداختن انگاره‌ها و الگوهایی است که به کمک آنها می‌توان جامعه را بهتر درک کرد. (توسلی، ۱۳۷۸)

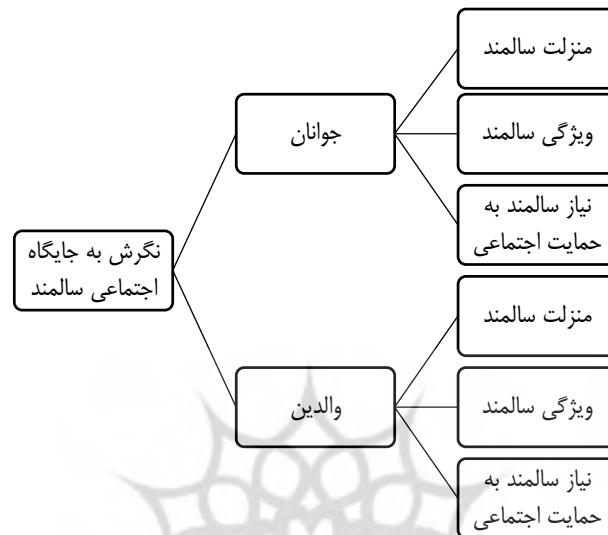
در این قسمت مهمترین پرسش مورد بحث این است که محقق بر مبنای چه مبانی نظری متغیرهای تحقیق را ارائه داده است به عبارت ساده‌تر جایگاه چارچوب نظری در یک تحقیق عمدتاً توصیفی تبیینی مانند تحقیق حاضر فراهم نمودن پشتوانه نظری لازم و بدیهی است. در این تحقیق به ۳ متغیر وابسته جهت سنجش نگرش جوانان و والدین نسبت به جایگاه سالمندی استناد شده است.

۱- منزلت سالمند

۲- ویژگی سالمند

۳- نیاز سالمند به حمایت اجتماعی

منزلت سالمند: براساس نظریه سالمندی به عنوان یک فرهنگ فرعی سن
 ویژگی سالمند: براساس نظریه سالمندی از نظر کارکردگرایی و سالمند به عنوان اقلیت
 نیاز سالمند به حمایت اجتماعی: براساس نظریه حمایت اجتماعی و سلامت روانی دوران سالمندی و نظریه سازگاری با سالمند.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

۷- روش پژوهش

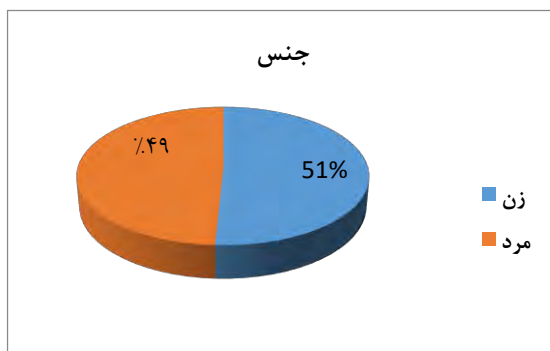
در این پژوهش روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و براساس ماهیت موضوع، از نوع توصیفی از نوع کمی - پیمایشی می باشد. جمعیت ۱۹ سال به بالا مناطق ۲۲ گانه شهر تهران که براساس آمار سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار سال ۱۳۹۰، شامل ۵,۱۷۳,۶۰۸ نفر اعلام شده است. (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) در این پژوهش دو جامعه آماری داریم: جوانان و والدین که حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ تعیین گردید. روش نمونه‌گیری به صورت نمونه‌گیری (خوشه‌ای) بوده است که به منظور بررسی سوالات پژوهش از پرسشنامه به عنوان ابزار گردآوری اطلاعات استفاده گردیده است. در پژوهش حاضر پس از انجام آزمون‌ها، داده‌ها گردآوری و در دو قسمت آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۸- تحلیل توصیفی داده‌های پژوهش

در این بخش به توصیف برخی ویژگی‌های پاسخ دهندگان از قبیل جنسیت، تحصیلات، سن و... پرداخته می‌شود.

۸-۱- جنسیت

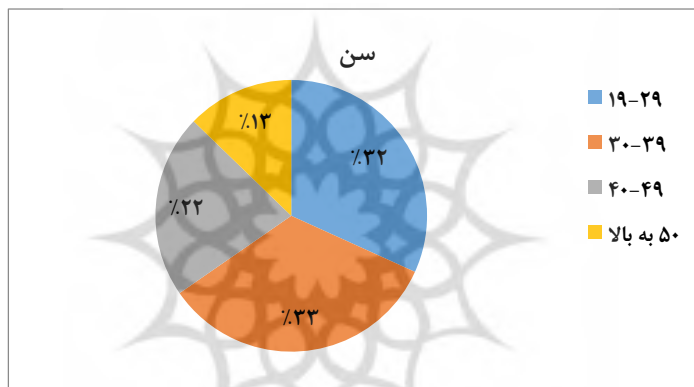
با توجه به نمودار ۱ همان طور که مشاهده می شود بیشترین فراوانی مربوط به خانمها (۱۹۵) و کمترین فراوانی مربوط به آقایان (۱۸۹) است.

نمودار ۱- توزیع جنسیت پاسخ دهندگان

۸-۲- سن

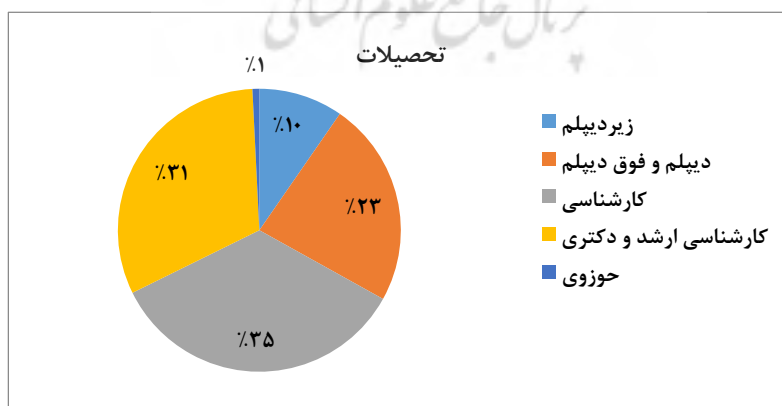
از نظر سنی نمونه ها در بین سنین ۱۹ تا ۶۰ سال توزیع شده اند. با توجه به نمودار ۲ همان طور که مشاهده می شود بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۲۹-۳۹ با فراوانی ۱۲۹ و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۴۹ و بیشتر با فراوانی ۴۹ مربوط است.

نمودار ۲- توزیع سنی پاسخ دهندگان

۸-۳- تحصیلات

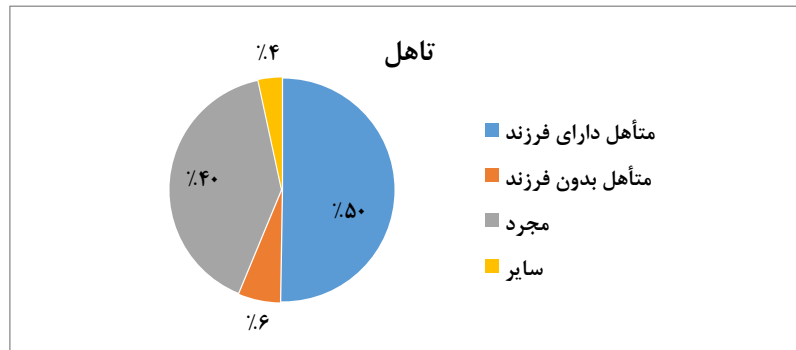
با توجه به نمودار ۳ همان طور که مشاهده می شود بیشترین فراوانی به مقطع کارشناسی ارشد و دکتری (۹۰) و کمترین فراوانی به مقطع حوزوی (۳) مربوط است.

نمودار ۳- توزیع تحصیلات پاسخ دهندگان

۸-۴- تأهل

توزیع تأهل پاسخ دهندگان برای شفاف سازی اطلاعات کل این مورد به متأهل و مجرد تقسیم گردید. همانطور که از نمودار ۴ دریافت می شود بیشترین فراوانی به متأهل دارای فرزند با (۱۹۳) و متأهل بدون فرزند با (۲۳) که جمعاً (۲۱۶) و کمترین فراوانی به سایر (۱۳) و مجرد (۱۵۵) که جمعاً (۱۶۸) مربوط می گردد.

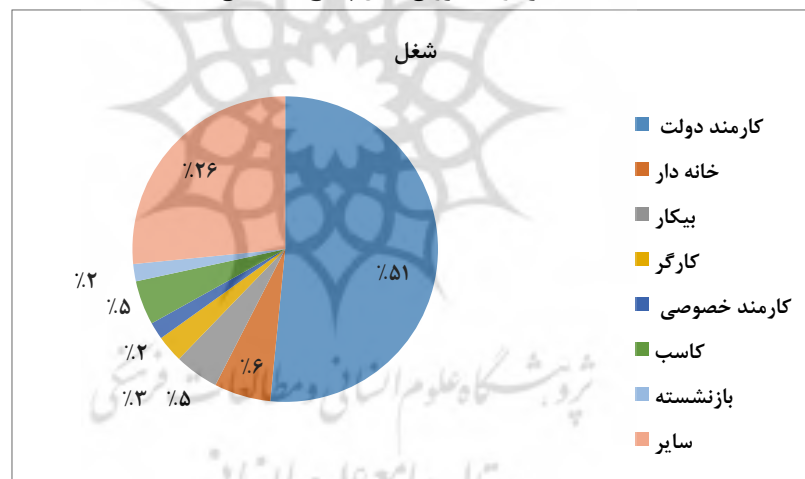

نمودار ۴- توزیع تأهل پاسخ دهندگان

۸-۵- شغل

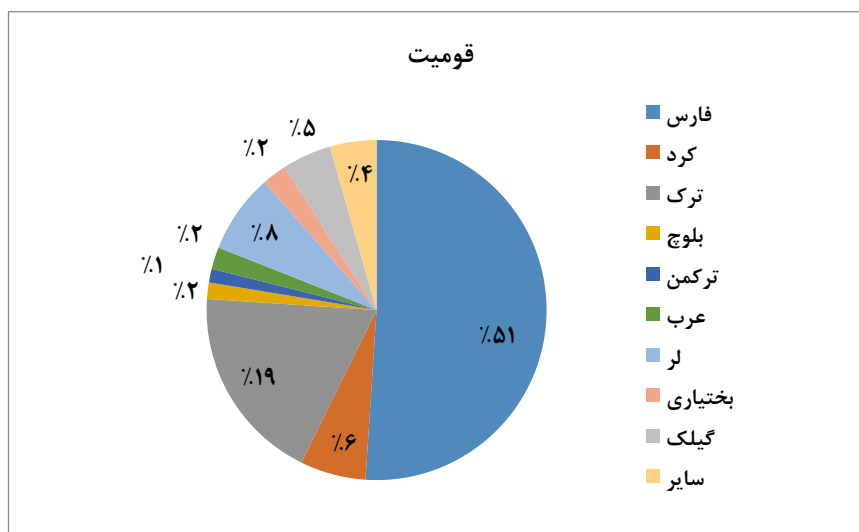
با توجه به نمودار ۵ همان طور که مشاهده می شود بیشترین فراوانی به کارمند دولت با (۱۹۸) و کمترین فراوانی به بازنشسته (۷) و کارمند خصوصی (۷) مربوط می شود.

نمودار ۵- توزیع شغل پاسخ دهندگان

۸-۶- قومیت

با توجه به نمودار ۶ همان طور که مشاهده می شود بیشترین فراوانی به قومیت فارس و کمترین فراوانی به قومیت ارمنی و ترکمن تعلق دارد.

نمودار ۶- توزیع قومیت پاسخ دهندگان

جدول ۱- توزیع متغیرها و مؤلفه های جایگاه اجتماعی سالمند

تعداد گویه	مؤلفه های متغیر های تحقیق
۱۴	منزلت سالمندی
۱۳	ویژگی سالمندی
۱۲	نیاز به حمایت سالمند

۹- تحلیل استنباطی داده های پژوهش

سوال اول پژوهش: جوانان نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟

جدول ۲- توزیع فراوانی نگرش جوانان نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده

متغیر	خیلی بالا	بالا	متوسط	پایین	خیلی پایین	مجموع
منزلت اجتماعی سالمند در خانواده	۳۷,۵	۲۹,۸	۲۲,۳	۶,۸	۳,۵	۱۰۰

باتوجه به اطلاعات جدول بالا حدود ۳۸ درصد جوانان معتقدند که در جامعه فعلی ایران منزلت اجتماعی سالمندان در حد خیلی بالا، حدود ۳۰ درصد منزلت بالا و ۲۲ درصد برای سالمندان منزلت اجتماعی در حد متوسط گزارش کرده اند. حدود ۱۰ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه منزلت سالمندان پایین و خیلی پایین است.

سوال دوم پژوهش: جوانان نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟

جدول ۳- توزیع فراوانی نگرش جوانان نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده

متغیر	خیلی مثبت	مثبت	معمولی	منفی	خیلی منفی	مجموع
ویژگی سالمند در خانواده	۱۲,۴	۶۱,۷	۱۷,۶	۸	۰,۳	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول بالا حدود ۱۲ درصد جوانان معتقدند که در جامعه ایران ویژگی سالمندان در حد خیلی مثبت، حدود ۶۲ درصد مثبت و ۱۸ درصد برای سالمندان ویژگی معمولی گزارش کرده اند. حدود ۸ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه ویژگی سالمندان منفی و خیلی منفی است.

سوال سوم پژوهش: جوانان نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده چه نگرشی دارند؟

جدول ۴- توزیع فراوانی نگرش جوانان نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده

متغیر	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مجموع
نیاز سالمند به حمایت در خانواده	۳۷,۶	۲۴,۳	۲۴,۹	۹,۳	۳,۸	۱۰۰

باتوجه به اطلاعات جدول بالا حدود ۳۸ درصد جوانان معتقدند که در جامعه سالمندان در حد خیلی زیاد نیاز به حمایت خانواده دارند، حدود ۲۴ درصد گفته‌اند در حد زیاد و ۲۵ درصد نیاز سالمندان به حمایت اجتماعی خانواده را در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۱۲ درصد نیز بر این باور هستند که سالمندان در حد کم و خیلی کم به حمایت خانواده نیاز دارند.

سوال چهارم پژوهش: والدین نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟

جدول ۵- توزیع فراوانی نگرش والدین به منزلت سالمندان در خانواده

متغیر	خیلی بالا	بالا	متوسط	پایین	خیلی پایین	مجموع
منزلت اجتماعی سالمند در خانواده	۵۴,۷	۲۶,۶	۱۲,۳	۳,۸	۳,۶	۱۰۰

باتوجه به اطلاعات جدول بالا حدود ۵۵ درصد والدین معتقدند که در جامعه ایران منزلت اجتماعی سالمندان در حد خیلی بالا، حدود ۲۷ درصد منزلت بالا و ۱۲ درصد برای سالمندان منزلت اجتماعی در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۷ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه منزلت سالمندان پایین و خیلی پایین است.

سوال پنجم پژوهش: والدین نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده چه نگرشی دارند؟

جدول ۶- توزیع فراوانی نگرش والدین نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده

متغیر	خیلی مثبت	مثبت	معمولی	منفی	خیلی منفی	مجموع
ویژگی سالمند در خانواده	۵۲,۳	۳۰,۷	۱۳,۷	۲	۱,۳	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول بالا حدود ۵۲ درصد والدین معتقدند که در جامعه ایران ویژگی سالمندان در حد خیلی مثبت، حدود ۳۱ درصد مثبت و ۱۴ درصد برای سالمندان ویژگی معمولی گزارش کرده‌اند. حدود ۳ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه ویژگی سالمندان منفی و خیلی منفی است.

سوال ششم پژوهش: والدین نسبت به نیاز سالمندان به حمایت خانواده چه نگرشی دارند؟

جدول ۷- توزیع فراوانی نگرش والدین نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده

متغیر	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مجموع
نیاز سالمند به حمایت خانواده	۵۶,۷	۳۵,۴	۱۴,۹	۵,۸	۲,۲	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول بالا حدود ۵۷ درصد والدین معتقدند که در جامعه سالمندان در حد خیلی زیاد نیاز به حمایت خانواده دارند، حدود ۳۵ درصد گفته‌اند در حد زیاد و ۱۵ درصد نیاز سالمندان به حمایت اجتماعی خانواده را در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۸ درصد نیز بر این باور هستند که سالمندان در حد کم و خیلی کم به حمایت خانواده نیاز دارند.

سوال هفتم پژوهش: نگرش جوانان و سالمندان نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده چه تفاوتی دارد؟

$$H_0: \mu = \text{جوان} = \mu$$

$$H_1: \mu \neq \text{جوان} = \mu$$

جدول ۸ - تفاوت نگرش جوانان و سالمندان نسبت به منزلت اجتماعی سالمندان در خانواده

نام گروه ها	میانگین	انحراف معیار	d.f	t	Sig
جوانان	۳/۶۹	۰/۶۸	۳۶۵	۳/۲۳	۰/۰۱
والدین	۳/۹۰	۰/۵۸			

با توجه به اطلاعات جدول بالا، همان طور که مشاهده می شود چون $t=۳/۲۳۷$ و $sig=۰/۰۱۰$ است بنابراین فرض H_0 تایید نمی شود. به عبارت دیگر بین نگرش جوانان و والدین نسبت به منزلت سالمندان در جامعه تفاوت وجود دارد و والدین منزلت بالاتری برای سالمندان قایل هستند.

سوال هشتم پژوهش: نگرش جوانان و سالمندان نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده چه تفاوتی دارد؟

والدین μ = جوان μ : H_0

والدین $\mu \neq$ جوان μ : H_1

جدول ۹ - تفاوت نگرش جوانان و سالمندان نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده

نام گروه ها	میانگین	انحراف معیار	d.f	t	Sig
جوانان	۲/۷۹	۰/۶۰	۳۷۰	-۶/۰۲۱	۰/۰۰
والدین	۴/۴۳	۰/۵۲			

با توجه به اطلاعات جدول بالا، همان طور که مشاهده می شود چون $t=۰۶/۰۲۱$ و $sig=۰/۰۰$ است بنابراین فرض H_0 تایید نمی شود. به عبارت دیگر بین نگرش جوانان و والدین نسبت به ویژگی سالمندان در جامعه تفاوت وجود دارد و والدین ویژگی های سالمندان را مثبت تر گزارش کرده اند.

سوال نهم پژوهش: نگرش جوانان و سالمندان نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده چه تفاوتی دارد؟

والدین μ = جوان μ : H_0

والدین $\mu \neq$ جوان μ : H_1

جدول ۱۰ - تفاوت نگرش جوانان و سالمندان نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده

نام گروه ها	میانگین	انحراف معیار	d.f	t	Sig
جوانان	۳/۹۱	۰/۵۷	۳۷۲	۲/۹۲	۰/۰۴
والدین	۴/۰۸	۰/۵۵			

با توجه به اطلاعات جدول بالا، همان طور که مشاهده می شود با توجه به نمره $t=۲/۹۲$ و $sig=۰/۰۴$ فرض H_0 تایید نمی شود. به عبارت دیگر بین نگرش جوانان و والدین نسبت به نیاز سالمندان به حمایت خانواده در جامعه تفاوت وجود دارد و والدین معتقدند سالمندان به حمایت بیشتری در خانواده نیاز دارند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

بعد از تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون سؤالاتها و تحلیل یافته های تحقیق، بر مبنای نتایج حاصل شده، محقق به ارائه پیشنهادات و راهکارها می پردازد. این پیشنهادات معمولاً براساس تجربیات محقق در طول تحقیق حاصل شده است و منبع مناسبی ندارد. این تحقیق با عنوان "بررسی نگرش جوانان و والدین نسبت به جایگاه اجتماعی سالمندان در خانواده (مطالعه موردی خانواده های تهرانی در سال ۱۳۹۵)" انجام شده است و جامعه آماری این تحقیق شامل مناطق ۲۲ گانه تهران است که تعداد نمونه ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. تحقیق حاضر دارای ۳۹ سؤال محقق ساخته می باشد.

تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده از طریق پرسشنامه در دو سطح تجزیه و تحلیل توصیفی و استنباطی انجام گرفت. سطح تجزیه و تحلیل توصیفی شامل داده های جمعیت شناختی (جنسیت، سن، میزان تحصیلات) و تجزیه و تحلیل توصیفی داده های اختصاصی تحقیق (فراوانی و درصد فراوانی) بود و در سطح تجزیه و تحلیل استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS به تجزیه و تحلیل داده ها جهت پاسخ گویی به سؤالات تحقیق پرداخته شد.

- بیشترین فراوانی مربوط به خانمها (۱۹۵) و کمترین فراوانی مربوط به آقایان (۱۸۹) است.
- بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۲۹-۳۹ با فراوانی ۱۲۹ و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۴۹ و بیشتر با فراوانی ۴۹ مربوط است.
- بیشترین فراوانی به مقطع کارشناسی ارشد و دکتری (۹۰) و کمترین فراوانی به مقطع حوزوی (۳) مربوط است.
- بیشترین فراوانی به متأهل دارای فرزند با (۱۹۳) و متأهل بدون فرزند با (۲۳) که جمعاً (۲۱۶) و کمترین فراوانی به سایر (۱۳) و مجرد (۱۵۵) که جمعاً (۱۶۸) مربوط می‌گردد.
- بیشترین فراوانی به کارمند دولت با (۱۹۸) و کمترین فراوانی به بازنشسته (۷) و کارمند خصوصی (۷) مربوط می‌شود.
- بیشترین فراوانی به قومیت فارس و کمترین فراوانی به قومیت ارمنی و ترکمن تعلق دارد.
- حدود ۳۸ درصد جوانان معتقدند که در جامعه فعلی ایران منزلت اجتماعی سالمندان در حد خیلی بالا، حدود ۳۰ درصد منزلت بالا و ۲۲ درصد برای سالمندان منزلت اجتماعی در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۱۰ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه منزلت سالمندان پایین و خیلی پایین است.
- حدود ۱۲ درصد جوانان معتقدند که در جامعه ایران ویژگی سالمندان در حد خیلی مثبت، حدود ۶۲ درصد مثبت و ۱۸ درصد برای سالمندان ویژگی معمولی گزارش کرده‌اند. حدود ۸ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه ویژگی سالمندان منفی و خیلی منفی است.
- حدود ۳۸ درصد جوانان معتقدند که در جامعه سالمندان در حد خیلی زیاد نیاز به حمایت خانواده دارند، حدود ۲۴ درصد گفته‌اند در حد زیاد و ۲۵ درصد نیاز سالمندان به حمایت اجتماعی خانواده را در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۱۲ درصد نیز بر این باور هستند که سالمندان در حد کم و خیلی کم به حمایت خانواده نیاز دارند.
- حدود ۵۵ درصد والدین معتقدند که در جامعه ایران منزلت اجتماعی سالمندان در حد خیلی بالا، حدود ۲۷ درصد منزلت بالا و ۱۲ درصد برای سالمندان منزلت اجتماعی در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۷ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه منزلت سالمندان پایین و خیلی پایین است.
- حدود ۵۲ درصد والدین معتقدند که در جامعه ایران ویژگی سالمندان در حد خیلی مثبت، حدود ۳۱ درصد مثبت و ۱۴ درصد برای سالمندان ویژگی معمولی گزارش کرده‌اند. حدود ۳ درصد نیز بر این باور هستند که در جامعه ویژگی سالمندان منفی و خیلی منفی است.
- حدود ۵۷ درصد والدین معتقدند که در جامعه سالمندان در حد خیلی زیاد نیاز به حمایت خانواده دارند، حدود ۳۵ درصد گفته‌اند در حد زیاد و ۱۵ درصد نیاز سالمندان به حمایت اجتماعی خانواده را در حد متوسط گزارش کرده‌اند. حدود ۸ درصد نیز بر این باور هستند که سالمندان در حد کم و خیلی کم به حمایت خانواده نیاز دارند.
- بین نگرش جوانان و والدین نسبت به منزلت سالمندان در خانواده تفاوت وجود دارد و والدین منزلت بالاتری برای سالمندان قایل هستند.
- بین نگرش جوانان و والدین نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده تفاوت وجود دارد و والدین ویژگی‌های سالمندان را مثبت‌تر گزارش کرده‌اند.
- بین نگرش جوانان و والدین نسبت به نیاز سالمندان به حمایت در خانواده تفاوت وجود دارد و والدین معتقدند سالمندان به حمایت بیشتری در خانواده نیاز دارند.
- در نگرش گروه‌های سنی نسبت به منزلت سالمندان در خانواده تفاوت وجود دارد، گروه‌های سنی بالاتر بر این باور هستند که سالمندان منزلت بالاتری دارند.
- در نگرش گروه‌های سنی نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده تفاوت وجود دارد، گروه‌های سنی بالاتر بر این باور هستند که سالمندان ویژگی‌های مثبت‌تری دارند.
- در نگرش گروه‌های سنی نسبت به نیاز سالمندان به حمایت خانواده تفاوت وجود دارد، گروه‌های سنی بالاتر بر این باور هستند که سالمندان نیاز بیشتری به حمایت خانواده دارند.
- در نگرش گروه‌های تحصیلی نسبت به منزلت سالمندان در خانواده تفاوت وجود دارد.
- در نگرش گروه‌های تحصیلی نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده تفاوت وجود دارد.
- در نگرش گروه‌های تحصیلی نسبت به نیاز سالمندان به حمایت خانواده تفاوت وجود دارد.

- نگرش گروه‌های قومی نسبت به منزلت سالمندان در خانواده تفاوتی وجود ندارد.
- نگرش گروه‌های قومی نسبت به ویژگی سالمندان در خانواده تفاوتی وجود ندارد.
- نگرش گروه‌های قومی نسبت به نیاز سالمندان به حمایت خانواده تفاوتی وجود ندارد.

جدول ۱۱- تطبیق پژوهش با یافته‌های پیشین در داخل و خارج کشور

ردیف	نویسنده و سال	روابط بین متغیرها	یافته‌های پژوهش
۱	طاهره جعفری (۱۳۹۵)	جایگاه اجتماعی سالمندان در خانواده با تاکید بر تلویزیون	در این تحقیق ۴ جایگاه اجتماعی شامل جایگاه‌های محوری، پیرامون، حاشیه‌ای و گمنام برای سالمندان بازیابی شده است و نقش برنامه‌های تلویزیونی در کاهش منزلت سالمندان در خانواده مشخص است.
۲	ویدا علیخانی (۱۳۷۸)	رابطه وضعیت اجتماعی- اقتصادی و بهداشت روانی سالمندان	بین وضعیت اجتماعی- اقتصادی و بهداشت روانی سالمند رابطه وجود دارد
۳	مینا قریب (۱۳۹۳)	بررسی تاثیر عوامل ساختاری بر جایگاه سالمندان در خانواده، تحقیق در شهر تهران ۱۳۹۳	سطح پایگاه اجتماعی- اقتصادی سالمند بر جایگاه او در خانواده اثرگذار است.
۴	آن بوکن و دلیا کیمبرل (۲۰۱۱)	خانواده و مراقبت از سالمند در قرن ۲۱	مراقبت از سالمندان در ایالات متحده وظیفه‌ای مطالبه شده است.

پیشنهادات پژوهش

۱. به شرح و تبیین و آموزش در خصوص عناصر ویژگی سالمند، جایگاه سالمند و نیاز به حمایت اجتماعی سالمند در گروه‌های مختلف سنی به خصوص در مدارس، اقدام شود.
۲. برنامه‌های ویژه‌ای در خصوص معرفی عناصر فوق، در رسانه‌های جمعی تدارک دیده شود.
۳. در جهت آموزش جوانان در خصوص سالمندان برنامه‌های خاص و جذاب با حضور سالمندان، در محیط خانواده تهیه شود. با توجه به محدودیت‌های حاضر پیشنهادهای ذیل برای تحقیقات آتی ضروری به نظر می‌رسد:
 - ۱- برای جمع‌آوری اطلاعات علاوه بر پرسشنامه از ابزارهای دیگری نظیر مصاحبه نیز استفاده گردد.
 - ۲- از نظر تعمیم‌پذیری این پژوهش در سازمانهای مختلف و در سطح استان تکرار شود نه یک شهر.
 - ۳- با توجه به محدودیت مدل مفهومی، این مدل را با مدل‌های دیگر در پژوهش‌هایی که مرتبط در این حوزه هستند تلفیق نموده و آزمون گردد.

منابع

- ۱- اتوکلاپن، برگ. (۱۳۶۸). روان‌شناسی اجتماعی. ترجمه علی محمد کاردان، تهران: نشر اندیشه، ج ۲.
- ۲- آزاد ارمکی، تقی. ۱۳۷۹. بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده تهران: با تأکید بر مقایسه مراسم، آداب و کارکردهای حمایتی. مجله علوم اجتماعی. دوره ۱۶، شماره ۱۶.
- ۳- بیرو، آلن. (۱۳۸۰). فرهنگ علوم اجتماعی. ترجمه باقر ساروخانی. تهران: کیهان.
- ۴- پاشا، غلامرضا؛ سحر صفرزاده؛ رویا مشاک. (۱۳۸۶). مقایسه سلامت عمومی و حمایت اجتماعی بین سالمندان ساکن خانه سالمندان و سالمندان در خانواده، فصلنامه خانواده‌پژوهی، دوره ۳، شماره ۹، بهار، ۵۱۷-۵۰۳.
- ۵- توسلی، غلامعباس. ۱۳۷۸. نظریه‌های جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات سمت.
- ۶- ثناگو، اکرم؛ عرازگل، بازار؛ مریم چهره‌گشا؛ سونا فرنجیک؛ مریم نوروزی، صفیه پاکروان فر، حمید آسایش، لیلا جویباری. (۱۳۹۰). "نگرش مردم نسبت به سالمندان در استان گلستان در سال ۱۳۸۷". مجله علمی دانشکده پرستاری و مامایی بویه گرگان، دوره هشتم شماره ۲، ۲۹-۲۴.
- ۷- جعفری، طاهره. (۱۳۹۵). "جایگاه اجتماعی سالمندان در خانواده با تأکید بر تلویزیون". پایان نامه دکتری. دانشگاه آزاد. واحد علوم تحقیقات تهران.
- ۸- چیل، دیوید. (۱۳۸۸). خانواده‌ها در دنیای امروز. ترجمه محمدمهدی لیبی، تهران: نشر افکار
- ۹- حیدرزاده، مصطفی. (۱۳۸۳). بررسی دلایل میزان تمایل خانواده‌ها برای سپردن والدین خود به آسایشگاه سالمندان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- ۱۰- دفتر طرح‌های ملی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (۱۳۸۸). اطلس پیمایش ملی، ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان ۱۳۷۹ (موج اول). تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۱۱- سیفی و زینالی. (۱۳۸۶). "جایگاه سالمندی در نظام حقوق مدنی ایران". فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۶.
- ۱۲- سیفی، غلامعلی؛ امیرحمزه زینالی. (۱۳۸۶). جایگاه سالمندی در نظام حقوق مدنی ایران. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۶. ۲۴۷-۲۶۳.
- ۱۳- شبستری، مینو. (۱۳۸۵). نحوه استفاده و رضامندی سالمندی فعال از تلویزیون. تهران دانشکده صدا و سیما.
- ۱۴- شیخی، محمدتقی. (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی سالمندی. تهران: حریر. چاپ اول.
- ۱۵- صدیق اورعی، غلامرضا. (۱۳۹۳). تبیین هنجارهای اسلامی خانواده در میزان. مجله معرفت فرهنگی و اجتماعی. بهار. شماره ۱۸. ۱۰۷-۹۴.
- ۱۶- صوفی نژاد، محمدرضا. (۱۳۷۶). بررسی علل و عوامل مؤثر در آمدن سالمندان یا سپردن آنان به آسایشگاه سالمندی، استان گیلان.
- ۱۷- علی احمدی، امید. (۱۳۹۲). جامعه‌شناسی مهارتی خانواده. مجله خانواده. تیر ماه. شماره ۶۴. ۴۷-۴۶.
- ۱۸- فاضلی، نعمت‌الله و شیوا علینقیان. (۱۳۹۱). گونه‌شناسی الگوهای در حال ظهور زندگی خانوادگی در شهر تهران، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، همایش زن و زندگی شهری در تهران، یکم آذر ۱۳۹۱.
- ۱۹- فرهادپور، مراد. (۱۳۸۳). جوانی و تجارت نسل من. نشریه کارنامه. تابستان. شماره ۴۴.
- ۲۰- قریب، مینا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر عوامل ساختاری بر جایگاه سالمندان در خانواده تحقیق در شهر تهران ۱۳۹۳. استاد راهنما: دکتر باقر ساروخانی. دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات دانشکده علوم، انسانی گروه جامعه‌شناسی.
- ۲۱- کوزر، لوئیس. (۱۳۷۳). زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علمی.
- ۲۲- کوششی، مجید. (۱۳۹۰). شبکه‌های حمایت اجتماعی، ترتیبات زندگی و سلامت سالمندان در بستر گذار جمعیتی: مطالعه در شهر تهران. کتاب ماه علوم اجتماعی. دوره جدید، شهریور و مهر. شماره ۴۲. ۱۰۹-۱۰۴.
- ۲۳- مرکز آمار ایران. سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵.
- ۲۴- مقصودنیا، شهربانو. (۱۳۸۵). مراقبت‌های بهداشتی اولیه در سالمندان ایران. تهران: انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی ایران.
- ۲۵- میرلاشاری، ژیلا. (۱۳۸۱). سازگاری با سالمندی. کنگره بررسی مسائل سالمندی در ایران و جهان.

27- Masnavi, A. (2000). *Survey of cualasl factor on eldrys consign on charity foundation*, University of social Welfare and Rehabilitation science Tehran: 2000. [Persian]).

Attitudes young people and parents about the position of the elderly in the family (family case study in Tehran in 1395)

Tahereh Jafari¹, Nasrin Maleki Roodposhti²

1-Professor at Refah University College

2-Student of Refah University College

Abstract

This study aimed to compare the attitude of young people and their parents about the social status of the elderly in the city of Tehran. This Study management theory that has been done in this regard is intended to compare the attitudes of young people and parents. This study is a survey which collect the information by using a questionnaire. The target population of this study are individuals between 18 and 75 years old in 22 districts of Tehran. Using Cochran formula and by the method of non-eventual accidental sampling, the number of 384 individuals were nominated and the necessary data for this study were collected. The obtained data was analyzed using the software spss and expressed in the form of tables and graphs. As the method for this research was descriptive and explanatory, descriptive statistics of mean, median, mode frequency and explanatory level was used as Scheffe tables. This study has three status variables including; elderly altitude, elderly characteristics, and elderly need to be supported in order to evaluate the relationship between young people as well as their parents with them and then compare the results has been measured. There were differences between the attitudes of young people and their parents about the status of the elderly altitude in the community and the parents express more altitude for elderlies. Between youth and parents' attitudes towards the elderly characteristics in the community showed differences and characteristics of elderly reported more positive by parents. The attitude of the young and the parent about the need of elderlies to be supported by families was different and parents believe that the elderlies needs more support in families.

Key words: Attituded- Young People- Parents- elderly